

Rued Langgaard: *Nemo contra deum nisi deus ipse* (BVN 217)

Kritisk førsteudgave ved Ulrik Spang-Hanssen

Forord om værket

Nemo contra deum nisi deus ipse er en selvstændig 1933-version af en orgelfantasi, som et par år senere i revideret form blev indlemmet i orgeldramaet *Messis (I. Aften)* som tredje sats under titlen *Høstens Tid*. I denne sammenhæng blev kompositionen yderligere revideret og fik programmatisk tilknytning til Jesu lignelse om ukrudtet i hveden, Matth. 13,24-30.

Oprindelsen går tilbage til to orgelstykker, som Langgaard skitserede i begyndelsen af 1932, dels en programmusikalsk komposition over "Elias i Uvejret" (Første Kongebog 19,11-13), dels en fantasi med arbejdstitlen *Genklange fra Grundtvigs Salmer (eller Fantasi over Marmorkirkens Klokkelyd)*. Et tredje titelforslag lyder *Fantasi i engelsk Folketone*. De to kompositioner blev kombineret og værket afsluttet i en førsteversion den 13. marts 1932. Titlen var *Mysterie-Fantasi* eller *Fantasia mistica* og kompositionen var i hvert fald en overgang forsynet med mottoer fra Peters Andet Brev 3,10. Der er kun overleveret fragmenter af denne version i hvis slutning to tromboner, rørklokker og tam-tam på forskellig måde var inddraget. En revideret version, der foreligger i form af et slutningsfragment med dateringen 2. februar 1933, er uden disse ekstra instrumenter, men er tidligere end det foreliggende manuskript med titlen *Nemo contra deum nisi deus ipse*, som her udgives. Dette manuskriptet er blot dateret *Komp. 1932-33*.

Titlen - der på dansk kan gengives som "Igen imod Gud undtagen Gud selv" - er identisk med mottoet over fjerde del af Goethes selvbiografiske *Dichtung und Wahrheit*. Sentensens oprindelse er uvis. Goethe nævner den i bogen - ud over som motto - i forbindelse med betragtninger over det dæmoniske i mennesket.

I kompositionens slutning - takt 240-246 - høres en reminiscens af gralsklokkemotivet fra Wagners opera *Parsifal*.

En offentlig fremførelse af kompositionen havde så vidt vides ikke fundet sted, før Ulrik Spang-Hanssens indspilning forelå primo 2002 (Classico CLASSCD 390).

© Bendt Viinholt Nielsen (2002)